

9. NARKOTINIŲ IR PSICHOTROPINIŲ MEDŽIAGŲ BEI JŲ PIRMTAKŲ (PREKURSO RIŲ) APYVARTA IR KONTROLĖ

9.1. Teisinis narkotinių ir psichotropinių medžiagų reguliavimas bei jų teisėta apyvarta

Siekiant apsaugoti visuomenės interesus ir sveikatą, ilgalaikis tarptautinis teisinis reguliavimas įpareigoja kiekvieną valstybę kovoti su nelegalia prekyba narkotinėmis ir psichotropinėmis medžiagomis, pradedant heroinu ar baigiant kodeino pagrindu pagamintais vaistais. Tačiau ne mažiau svarbi ir teisėtos narkotinių ir psichotropinių medžiagų apyvartos kontrolė. Šią kontrolę Lietuvoje vykdo Valstybinė vaistų kontrolės tarnyba prie Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerijos.

Tarptautiniu lygiu narkotinių ir psichotropinių medžiagų reguliavimas vykdomas vadovaujantis specializuotų konvencijų ir direktyvų nuostatomis. Nacionaliniu lygiu – priklausomai nuo valstybėje priimtų teisės aktų, tai gali būti specializuoti įstatymai, vyriausybės ar ministrų nutarimai ar įsakymai. Lietuvoje ši sritis reguliuojama vadovaujantis Narkotinių ir psichotropinių medžiagų kontrolės įstatymo nuostatomis, Sveikatos apsaugos ministro priimtais įstatymo įgyvendinamaisiais teisės aktais ir kitų kompetentingų valstybės institucijų priimtais teisės aktais.

Remiantis Jungtinių Tautų konvencijomis: 1961 m. Bendrąja narkotinių medžiagų konvencija ir 1971 m. Psichotropinių medžiagų konvencija, prekyba narkotinėmis ir psichoaktyviomis medžiagomis be leidimo (be autorizacijos), nepriklausomai nuo to, ar tikslas yra medicinos produktų gamyba ar narkotikų pardavimas, yra nelegali veikla; o atsižvelgiant į nuostatą, kad teisės aktai turi būti tikslūs ir aiškūs, narkotinės medžiagos paprastai sąrašuose išvardinamos individualiai.

1961 m. priimtoje Bendroje narkotinių medžiagų konvencijoje buvo išvardinta 90 kontroliuojamų medžiagų, o 1971 m. priimtoje Psichotropinių medžiagų konvencijoje išvardintos 32 kontroliuojamos medžiagos. Šiuo metu kiekvienoje minėtoje konvencijoje išvardinta maždaug po 120 individualių medžiagų (neįskaitant šių medžiagų izomerų, druskų ir pan.).

Valstybės narkotinių ir psichotropinių medžiagų kontrolė vykdoma pagal tarptautinius reikalavimus ir pagal šalyje galiojančias nacionalines nuostatas. Šiuo metu daugelyje valstybių pastebimas identifikuojamų narkotinių ir psichotropinių medžiagų didėjimas nacionaliniu lygiu. Pagal Europos valstybėse galiojančius nacionalinius narkotinių ir psichotropinių medžiagų kontrolės teisės aktus, į kontroliuojamų medžiagų sąrašus šiuo metu Europoje įtraukta apie 600 naujų medžiagų ir augalų pavadinimų, išskyrus tuos, kurie įeina į generinių ar analogų grupių apibrėžimus.

Prieš dešimtmetį naujų medžiagų įtraukimas į sąrašus užimdavo daug ilgesnį laiką, buvo kruopščiai vertinama naujos psichoaktyviosios ar narkotinės medžiagos cheminė sudėtis, poveikis, rizikos lygis, buvo atliekami ilgalaikiai poveikio stebėjimai, o šiuo metu, atsižvelgiant į spaudos, visuomenės ir politikų susirūpinimą ir spaudimą bei į labai padidėjusį naujų psichoaktyviųjų medžiagų atsiradimo greitį ir labai besikeičiančią šių medžiagų rinką, medžiagos į sąrašus įrašomos įvertinus daug mažiau faktorių, patvirtinančių narkotinę medžiagos kilmę.

Procese, kai narkotinė ar psichotropinė medžiaga iš nekontroliuojamos tampa kontroliuojama, t. y. įtraukiama į kontroliuojamų medžiagų sąrašą, labai svarbu, kokio lygio teisės aktus reikia keisti. Jei būtina keisti įstatymus, procedūra gali trukti metus ir ilgiau. Todėl Vokietija ir Olandija, atsižvelgdamos į šias aplinkybes, sukūrė skubos procedūrą, leidžiančią narkotinėms ir psichotropinėms medžiagoms taikyti laikinąją kontrolę, kol įsigalios teisės aktų pakeitimai. Panašią praktiką šiuo metu patvirtino ir Britanijos Vyriausybė.

Įgyvendinant Europos Sąjungos laisvojo prekių judėjimo principus ir siekiant užtikrinti vartotojų sveikatos apsaugą ES egzistuoja nemažai standartizuotų teisės aktų, skirtų nesaugiems produktams aptikti ar maisto, vaistų kokybės kontrolei užtikrinti. Tačiau jeigu psichoaktyvioji medžiaga legaliai pateikiama į rinką ir pažymėta pagal teisės aktų reikalavimus, ji rinkoje būna taip pat legaliai, kaip ir bet koks kitas maisto, kosmetikos ar buitinės paskirties produktas. O kontroliuojančioms institucijoms tenka įrodinėti, kad tokia medžiaga vartojant ne pagal deklaruojamą paskirtį, ji gali būti pavojinga vartotojo sveikatai, ypač kai

numanoma, kad nurodyta paskirtis yra klaidinga. Tokiems produktams pakankamai sunku pritaikyti esamus teisės aktus, siekiant apriboti jų patekimą į rinką.

Prekių patekimą į rinką reglamentuojančius teisės aktus galima suskirstyti į keturis lygius:

1) leidžiančius laisvai platinti prekes;

2) ribojančius platinimą (tai gali būti pirkėjų amžiaus apribojimai, pvz.: įsigyti prekę gali ne jaunesni negu 18 m. pirkėjai arba pardavimas gali vykti tik tam tikrose licencijuotose vietose, pvz., Nyderlanduose vykdoma prekyba kanapėmis tik specializuotose kavinėse), bet nereikalaujančius medicininės priežiūros ar leidimo, pvz., recepto;

3) ribojančius platinimą ir leidžiančius prekes įsigyti tik esant medicininei priežiūrai ar leidimui (receptui) (vaistinių preparatų platinimą reglamentuojantys teisės aktai);

4) ribojančius platinimą ir numatančius administracines ar baudžiamąsias priemones esant pažeidimams (narkotikų kontrolę reglamentuojantys teisės aktai).

Psichoaktyviųjų medžiagų pardavėjai bando išsisukti nuo pardavimą ribojančių teisės aktų reikalavimų vykdymo, prekes žymėdami kaip „neskirtas žmonių vartojimui“, vadindami „vonios druska“ ir pan. Tačiau pagal Europos šalyse formuojamą teismų praktiką teisėjai, sprenddami tokias bylas, atsižvelgia ne tik į prekės pavadinimą ar deklaruojamą paskirtį, tačiau ir į kitas susijusias aplinkybes: pvz.: į tai, kad nors medžiaga pavadinta „vonios druska“, bet 1 g kainuoja 20 eurų ir kt. Todėl pastaruoju metu tokias medžiagas platinantys asmenys sunkiai išvengia atsakomybės.

ES galiojantys bendrieji ir nacionaliniai teisės aktai nukreipti užtikrinti, kad narkotinių ir psichotropinių medžiagų kontrolė vyktų operatyviai, be to, kad šiame kontrolės procese ekspertų nuomonė, o ne politikų spaudimas turi būtų lemiamas faktorius priimant sprendimus. Tik vadovaujantis ekspertų nuomone ir kita objektyvia informacija apie narkotines ar psichotropines medžiagas, sprendimai gali būti priimami laikantis proporcingumo ir protingumo principo tarp priimamų kontrolės priemonių lygio ir pasirinkto apsaugos lygio.

Lietuvoje, kaip ir kitose valstybėse, teisėtos narkotinių ir psichotropinių medžiagų apyvartos kontrolė vykdoma vadovaujantis 1961 m. Bendrąja narkotinių medžiagų konvencija ir 1971 m. Psichotropinių medžiagų konvencija. Lietuva prie abiejų konvencijų prisijungė Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1994 m. sausio 27 d. potvarkiu Nr. 68.

Vadovaujantis minėtomis konvencijomis, narkotinės ir psichotropinės medžiagos gali būti naudojamos tik sveikatos priežiūros ir mokslo tikslais. Kontrolės tikslas – kad narkotinių ir psichotropinių medžiagų nepritrūktų medicinos, veterinarijos ir mokslo tikslams, būtų išlaikytas balansas tarp jų poreikio ir tiekimo, taip pat, kad šios medžiagos iš teisėtos apyvartos nepatektų į neteisėtą.

Iš Lietuvos ir į Lietuvą narkotinės ir psichotropinės medžiagos importuojamos ar įvežamos iš kitų Europos Bendrijos šalių tik turint importo leidimą, eksportuojamos ar išvežamos į kitas Europos Bendrijos šalis – tik turint eksporto leidimą. Įvežami bei importuojami ir išvežami bei eksportuojami narkotinių ir psichotropinių medžiagų kiekiai yra tiksliai skaičiuojami (atskirai pagal medžiagas ir šalis), importuotų narkotinių ir psichotropinių medžiagų kiekiai pažymimi eksportavusių šalių kontroliuojančių institucijų atsiųstuose eksporto / išvežimo leidimuose, o Lietuvoje išduotų eksporto / išvežimo leidimų antrasis egzempliorius siunčiamas importuojančių / įvežančių šalių kontroliuojančioms institucijoms, kurios pažymi faktinius importuotus / įvežtus medžiagų kiekius, gauti duomenys sutikrinami. Statistiniai duomenys teikiami Jungtinių Tautų Tarptautinei narkotikų kontrolės valdybai.

Gamybą, didmeninę ir mažmeninę prekybą vykdo tik įmonės, turinčios specialias šiai veiklai išduotas licencijas (licenciją gaminti narkotinius ir psichotropinius vaistus bei vaistines medžiagas, licenciją gaminti psichotropinius vaistus ir vaistines medžiagas, licenciją užsiimti narkotinių ir psichotropinių vaistų bei vaistinių medžiagų didmenine prekyba, jų importu ir eksportu, užsiimti psichotropinių vaistų ir vaistinių medžiagų didmenine prekyba, jų importu ir eksportu, licenciją užsiimti narkotinių ir psichotropinių vaistų bei vaistinių medžiagų mažmenine prekyba, licenciją užsiimti psichotropinių vaistų ir vaistinių medžiagų mažmenine prekyba).

Tarptautinei narkotikų kontrolės valdybai kasmet teikiami šie duomenys: ketvirtinės ataskaitos apie narkotinių ir psichotropinių medžiagų importą, įvežimą, eksportą, išvežimą (bendri kiekiai ir atskirai pagal

medžiagas ir šalis), metinės ataskaitos apie psichotropinių medžiagų importą, įvežimą, eksportą, išvežimą (bendri kiekiai ir atskirai pagal medžiagas ir šalis), narkotinių medžiagų suvartojimą, likusias atsargas sandėliuose, narkotinių medžiagų poreikį kitiems metams. Ataskaitos teikiamos užpildant Tarptautinės narkotikų kontrolės valdybos nustatytas formas.

Importuoti / įvežti į Lietuvos Respubliką ir eksportuoti / išvežti iš Lietuvos Respublikos narkotinių ir psichotropinių medžiagų kiekiai pateikiami 9.1 lentelėje.

9.1 lentelė. Narkotinių ir psichotropinių medžiagų importo / įvežimo į Lietuvos Respubliką ir eksporto / išvežimo iš Lietuvos Respublikos kiekiai 2011 m.

Narkotinės ir psichotropinės medžiagos pavadinimas	Sąrašas ¹	Kvota (g)	Importas/įvežimas		Eksportas/išvežimas	
			Kiekis (g)	Šalis	Kiekis (g)	Šalis
Alprazolam	III	7 000	6 951,3725			
			6 344,975	Belgija		
			42,6975	Vengrija		
			368,115	Latvija		
			195,585	Suomija		
Barbital	III	50 000	8 900			
			8 900	Nyderlandai		
Bromazepam	III	70 000	59 235,07			
			59 235,07	Latvija		
Buprenorphine	II	2 201	16,536		69,048	
			10,936	Jungtinė Karalystė	69,048	Jungtinė Karalystė
			5,6	Slovėnija		
Chlordiazepoxide	III	10 000	3 920			
			3 920	Lenkija		
Clobazam	III	1 000	410		60	
			60	Vengrija	60	Latvija
			350	Jungtinė Karalystė		
Clonazepam	III	30 000	21 207			
			396	Latvija		
			20 811	Lenkija		
Clorazepate	III	30 000	11 488,554			
			11 488,554	Vengrija		
Cyclobarbitol	III	10 000	39,06			
			39,06	Lenkija		
Diazepam	III	100 000	63 054,7375			
			103,6	Vokietija		
			1 790	Vengrija		
			37 834,8375	Lenkija		
			12 797,3	Latvija		
			10 529	Slovėnija		

Estazolam	III	350	182,4			
			182,4	Lenkija		
Fentanyl	II	1049	1 262,992		226,9	
			240,366	Belgija	60,96	Danija
			296,95	Estija	18,48	Estija
			52	Latvija	147,298	Latvija
			0,064	Jungtinē Karalystē	0,168	Jungtinē Karalystē
			0,128	JAV		
			64	Šveicarija		
			479,194	Vengrija		
			66,29	Lenkija		
			64	Ispanija		
gamma-hydroxybutyric acid	III	200 000	2 158		99 151,8	
			2 158	Latvija	99 151,8	Latvija
Ketamine	III	Tarpautiniu mastu nekontroluojama	6 433			
			500	Austrija		
			125	Lenkija		
			5 808	Prancūzija		
Lorazepam	III	60 000	52 992,844			
			9,719	Jungtinē Karalystē		
			52 983,125	Lenkija		
Medazepam	III	50 000	-	-	2 135	
					2 135	Latvija
Methadone	II	12 000	10 902,6			
			10 902,6	Estija		
Methylphenidate	II	800	3 183,3648		3 156,116	
			1 017,587	Lenkija	1 017,587	Danija
			2 165,778	JAV	2 049,268	Estija
					89,262	Latvija
Midazolam	III	5 000	3 536,2576		290	
			1 163,55	Rumunija	290	Latvija
			110	Vokietija		
			2 262,7076	Latvija		
Morphine	II	12 000	9 623,718		231,95	
			3 168	Estija	231,95	Latvija
			1 520	Šveicarija		
			0,01	Prancūzija		
			2 145,48	Latvija		
			2,7	Lenkija		
			2 787,528	Slovākija		
Nitrazepam	III	40 000	2 765		7 649,2	
			2 765	Vengrija	4327	Estija
					3 322,2	Latvija
Oxazepam	III	50 000	2 0792		952	
			1 487	Latvija	952	Estija

			1 7625	Lenkija		
			1680	Jungtinė Karalystė		
Oxycodone	II	3 020	1 541,915		68,043	
			1 541,915	Čekija	60,312	Estija
					7,731	Jungtinė Karalystė
Pentobarbital	III	55 000	41 496			
			41 496	Prancūzija		
Pethidine	II	12 000	8 692,17		582,46	
			8 692,17	Slovakija	582,46	Latvija
Phenobarbital	III	10 000	5 004,5			
			4 500	Estija		
			264,5	Vokietija		
			240	Lenkija		
Tetrazepam	III	25 000	27 214		7 530	
			27 214	Vengrija	7530	Latvija
Tramadol	II	Tarpauti- niu mastu nekont- roliuoja- ma	191 315,96		14 617,68	
			316,8	Lenkija	14 617,68	Estija
			15 727,8	Vokietija		
			69 091,44	Latvija		
			101 339,92	Slovėnija		
Triazolam	III	250	189,55			
			189,55	Belgija		
Trimeperidine	II	Reeks- portui	3 872		3 496,768	
			3 872	Latvija	3 496,768	Latvija
Zolpidem	III	35 000	34 588,5632		15 171,99	
			6 228,84	Čekija	9 699,77	Latvija
			13 159,7232	Vokietija	5 472,22	Estija
			15 200	Vengrija		

Pastaba.

¹ Žymima I, II arba III pagal Narkotinių ir psichotropinių medžiagų sąrašus, patvirtintus Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2000 m. sausio 6 d. įsakymu Nr. 5 (Žin., 2000, Nr. 4-113).

Informacijos šaltinis: Valstybinė vaistų kontrolės tarnyba prie Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerijos

9.2. Teisinis narkotinių ir psichotropinių medžiagų pirmtakų (prekursorių) reguliavimas, jų teisėta apyvarta: prevencija ir kontrolė

9.2.1. Bendra teisėtos apyvartos apžvalga

Įvairiuose teisėtuose pramoniniuose ir farmaciniuose procesuose naudojama daugybė cheminių medžiagų. Paprastai šiomis cheminėmis medžiagomis prekiaujama pasaulinėse ir regioninėse rinkose

teisėtai tikslais, tačiau kai kurios iš jų gali būti netinkamai panaudotos neteisėtai narkotinių ir psichotropinių medžiagų gamybai.

Narkotinių ir psichotropinių medžiagų pirmtakai (prekursoriai) (toliau – prekursoriai) – cheminės medžiagos¹, cheminių medžiagų druskos, cheminių medžiagų mišiniai ir natūralūs produktai, kurie gali būti naudojami neteisėtai narkotinių ir psichotropinių medžiagų gamybai. Prekursoriai neteisėtai naudojami gaminant narkotines ir psichotropines medžiagas – amfetaminą, metamfetaminą, LSD, metkatinoną, metakvaloną, MDMA (ekstazio tabletės), GHB ir kt., išgryninant kokainą iš kokamedžio pastos, taip pat gaminant heroiną.

Į oficialų sąrašą įtraukta medžiaga yra bet kuri Europos Parlamento ir Tarybos 2004 m. vasario 11 d. reglamento (EB) Nr. 273/2004 dėl narkotinių medžiagų pirmtakų (prekursorių) (toliau Reglamentas Nr. 273/2004) 1 priede nurodyta medžiaga ir Tarybos 2004 m. gruodžio 22 d. reglamento (EB) Nr. 111/2005, nustatantis prekybos narkotinių ir psichotropinių medžiagų pirmtakais (prekursoriais) tarp Bendrijos ir trečiųjų šalių stebėsenos taisyklės (toliau Reglamentas Nr.111/2005), priede nurodyta medžiaga, įskaitant tokių medžiagų turinčius mišinius ir natūralius produktus.

Į oficialų sąrašą įtrauktos medžiagos skirstomos į tris kategorijas:

1 KATEGORIJA

Lietuviškas pavadinimas	Tarptautinis pavadinimas	Galimi kiti pavadinimai (jei skiriasi)	Prekės kodas pagal Kombinuotąją nomenklaturą	CAS numeris
Efedrinas	Ephedrine	Efedron, Endrine, Ephoxamin, 2-methylamino-1-phenylpropan-1-ol, Benzenemethanol.	2939 41 00	299-42-3
Ergometrinas	Ergometrine	Acide lysergique 2-hydroxi-1-methylethylamide, Ergoklinine, dextrolysergic acid levo-2-propanolamine, ergoatetrine.	2939 61 00	60-79-7
Ergotaminas	Ergotamine	5'-Benzyl-12'-hydroxy-2'-methylergotaman-3',6',18-tirone, ergoklinine, ergo caffein, ergostetrine, ergotartrat.	2939 62 00	113-15-5
1-Fenil-2-propanonas (fenilacetonas)	1-Phenyl-2-propanone	Phenylacetone, acetonylbenzene, BMK, P2P, 1-phenyl-2-oxopropane.	914 31 00	103-79-7
Izosafrolas	Isosafrol (cis + trans)	5-(1-propenyl-1,2-methylenedioxybenzene, 1,2-(methylenedioxy)-4-propenylbenzene, 4-propenylcatechol methylene ether, 4-propenyl-1,2-methylenedioxybenzene, RCRA waste number U141.	2932 91 00	120-58-1
Lizergo rūgštis	Lysergic acid	4,6,6a,7,8,9-hexahydro-7-methylindole[4,3-fg]quinoline-9-carboxylic acid, iso-phedrizem, D-lysergic acid, acide indole (4.3-fg)-quinoline, ergoline-8-carboxylique.	00 2939 63	82-58-6

¹Tokioms medžiagoms nepriskiriami vaistai, kaip apibrėžta Europos Parlamento ir Tarybos 2001 m. lapkričio 6 d. direktyvoje 2001/83/EB dėl Bendrijos kodekso, susijusio su žmonėms skirtais vaistais, farmacijos preparatai, mišiniai, natūralūs produktai ir kiti preparatai, kuriuose yra į oficialų sąrašą įtrauktų medžiagų ir kurie sudaryti taip, kad tokios medžiagos nėra lengvai panaudojamos ar išgaunamos greitai taikomomis arba ekonomiškai naudingomis priemonėmis.

3,4-Metilendioksifenil-2-propanonas	3,4-Methylenedioxyphenylpropanone-2-one	1-(1,3-Benzodioxol-5-yl)propan-2-one, 5-acetonyl-1,3-benzodioxole, 1-(Acetonyl)-3,4-methylenedioxybenzene. MDP2P, methyl piperonyl ketone.	2932 92 00	4676-39-5
N-acetilantranilo rūgštis	N-acetylanthranilic acid	2-Acetamidobenzoic acid, N-AAA, acide N-acetylanthranilique.	2924 23 00	89-52-1

Norefedrinas	Norephedrine	Phenylpropanolamine, fasupond, kontexin, mondrin, phenylidine	ex 2939 49 00	14838-15-4
Piperonalis	Piperonal	3,4-dihydroxybenzaldehyde methylene ketal, dioxymethyleneprotocatechuic aldehyde, 5-formylbenzodioxole, protocatechualdehyde methylene ether.	2932 93 00	120-57-0
Pseudoefedrinas	Pseudoephedrine	Ambenyl-D, disophrol, 1(R),2(S)-erythro-(-)-Ephedrine, isoclor, myfedrine.	2939 42 00	90-82-4
Safrolas	Safrole	5-Allyl-1,3-benzodioxole, Allylcatechol methylene ether, 1,2-methylenedioxy-4-allyl-benzene, RCRA waste number U203, rhyuno oil.	2932 94 00	94-59-7

2 KATEGORIJA

Lietuviškas pavadinimas	Tarptautinis pavadinimas	Galimi kiti pavadinimai (jei skiriasi)	Prekės kodas pagal Kombinuotąjį nomenklatūrą	CAS numeris
Acto rūgšties anhidridas	Acetic anhydride	Acetic oxide, acetyl acetate, acetyl ether, Anhidrido etanoico, ethanoic acid anhydride.	2915 24 00	108-24-7
Antranilo rūgštis	Anthranilic acid	Acide 2-aminobenzoique, carboxyanilin, NCI-CO1730, vitamin L, ortho-aminobenzoic acid.	2922 43 00	118-92-3
Fenilacto rūgštis	Phenylacetic acid	Benzeneacetic acid, toluyllic acid, fema No. 2878, 2-phenylacetic acid,	2916 34 00	103-82-2
Kalio permanganatas	Potassium permanganate	Kalii permanganas, permanganic acid, potassium salt,	2841 61 00	7722-64-7
Piperidinas	Piperidine	Azacyclohexane, cyclopentimine, cypentyl, hexahydropiridin, hexazane.	2933 32 00	110-89-4

3 KATEGORIJA

Lietuviškas pavadinimas	Tarptautinis pavadinimas	Galimi kiti pavadinimai (jei skiriasi)	Prekės kodas pagal Kombinuotąjį nomenklatūrą	CAS numeris
Acetonas	Acetone	Dimethylcetone, dimethylformaldehyde, β-ketonepropane, pyroacetic acid, esprit pyroligneux.	2914 11 00	67-64-1
Druskos rūgštis	Hydrochloric acid	Hydrogen chloride, acidum hydrochloricum, hydrogen chloride.	2806 10 00	7647-01-0
Etileteris (dietileteris)	Ethyl ether	Diethoxyethane, diethyl oxide, Diethyl ether, Ether sulfurique, ethoxyethane.	2909 11 00	60-29-7
Metiletilketonas	Methylethylketone	Butanone, acetonersatz, ketobutan, MEC, methyl acetone.	2914 12 00	78-93-3
Sulfato rūgštis (sieros rūgštis)	Sulphuric acid	Dipping acid, hydroot, matting acid, nordhausen acid, oil of vitriol.	2807 00 10	7664-93-9
Toluenas	Toluene	Methacid, Methylbenzene, CP-25, phenyl methane, antisal 1A.	2902 30 00	108-88-3

Priklausomai nuo to, kokiai kategorijai į oficialų sąrašą įtraukta medžiaga priskiriama, taikomi skirtingi reikalavimai, norint prekursorius pateikti į rinką (**pateikimas į rinką yra bet koks į oficialų sąrašą įtrauktų medžiagų tiekimas Europos Bendrijoje (toliau EB) už užmokestį arba nemokamai; arba tokių medžiagų saugojimas, gaminimas, gamyba, perdirbimas, prekyba, platinimas arba**

tarpininko veikla, kurios tikslas yra tiekimas EB), vykdyti eksportą, importą ar tarpininkavimo veiklą (išskyrus muitinės tarpininkus ir vežėjus, kurie verčiasi tik šia veikla), susijusią su šiomis operacijomis.

9.2.2. Ūkio subjekto veikla, susijusi su prekursoriais. Pagrindiniai reikalavimai

Ūkio subjektai, norintys pateikti į rinką, vykdyti importą, eksportą ar tarpininkavimo veiklą (išskyrus muitinės tarpininkus ir vežėjus, kurie verčiasi tik šia veikla), susijusią su pirmos kategorijos prekursoriais, turi gauti **licenciją**.

Ūkio subjektai, norintys vykdyti pirmos kategorijos prekursorių eksportą, importą ar veiklą, susijusią su eksporto ir importo tarpininkavimo operacijomis, turi gauti **eksporto ir / ar importo leidimus**.

Eksporto leidimas yra reikalingas pirmos kategorijos prekursorių eksportui, kai jie išvežami iš EB muitų teritorijos, įskaitant išvežimą, kuriam privaloma muitinės deklaracija, taip pat į oficialų sąrašą įtrauktų medžiagų eksportą, kai jos išvežamos iš EB muitų teritorijos po jų laikymo I kontrolės tipo laisvojoje zonoje ar laisvajame sandėlyje ne mažiau kaip **10 dienų**.

Pirmos kategorijos prekursorių importui privalomas **importo leidimas**. Importo leidimas gali būti išduodamas tik EB įsisteigusiam operacijos vykdytojui. Importo leidimas reikalingas bet kokiai į oficialų sąrašą įtrauktai pirmos kategorijos medžiagai, turinčiai ne EB prekių statusą, kai ji patenka į EB muitų teritoriją, išskyrus, kai šios medžiagos yra iškraunamos ar perkraunamos, laikinai saugomos, laikomos I kontrolės tipo laisvojoje zonoje arba laisvajame sandėlyje arba joms taikoma EB tranzito procedūra. Importo leidimas lydi krovinį nuo jo įvežimo į EB muitų teritoriją vietos iki importuotojo arba galinio gavėjo patalpų.

Veiklai, susijusiai su pirmos kategorijos prekursoriais, valstybės nustatytoms funkcijoms atlikti reikalinga **specialioji licencija**. Specialiosios licencijos gali būti išduodamos: vaistinėms, veterinarijos vaistinėms, policijos ir muitinės įstaigoms, valstybės institucijoms, vykdančioms veiklą, susijusią su prekursorių kontrole, įgaliotoms laboratorijoms ir (arba) Lietuvos kariuomenei. Tokios specialiosios licencijos galioja tik prekursorių naudojimui tų ūkio subjektų oficialių prievolių srityje.

Ūkio subjektai, norintys pateikti antros kategorijos prekursorius į rinką, vykdyti importo, eksporto ar tarpininkavimo veiklą (išskyrus muitinės tarpininkus ir vežėjus, kurie verčiasi tik šia veikla) turi gauti **Veiklos vietos registracijos pažymėjimą**.

Ūkio subjektai šias medžiagas gali tiekti įmonėms ar fiziniams asmenims, kurie turi veiklos vietos registracijos pažymėjimą ir užpildo pirkėjo deklaraciją.

Jei vykdomas šių medžiagų eksportas, veiklos vietos registracijos pažymėjimas reikalingas visada. Papildomai reikalingi eksporto leidimai.

Jei ūkio subjektas vykdo **antros kategorijos prekursorių importą** į EB muitų teritoriją, siekiant juos iškrauti ar pervežti, laikinai saugoti, saugoti I kontrolės tipo laisvojoje zonoje ar laisvajame sandėlyje ar siekiant jiems taikyti išorinio EB tranzito procedūrą, kompetentingos institucijos prašymu jis turi įrodyti teisėtus tikslus ir pateikti importo deklaraciją.

Ūkio subjektams, ketinantiems pateikti į rinką trečios kategorijos prekursorius, nereikalingi specialūs dokumentai. Vykdamant minėtų prekursorių eksportą į tam tikras paskirties šalis¹ ir teisės aktuose numatytais kiekiais yra reikalingi Veiklos vietos registravimo pažymėjimas ir eksporto leidimas.

¹ Paskirties šalys nurodytos Komisijos 2011 m. kovo 7 d. reglamento (ES) Nr. 225/2011, kuriuo iš dalies keičiamas Komisijos reglamentas (EB) Nr. 1277/2005, nustatantis Europos Parlamento ir Tarybos Reglamento (EB) Nr. 273/2004 dėl narkotinių medžiagų pirmtakų (prekursorių) ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 111/2005, nustatančio prekybos narkotinių ir psichotropinių medžiagų pirmtakais (prekursoriais) tarp Bendrijos ir trečiųjų šalių stebėsenos taisykles, įgyvendinimo taisykles, ketvirtame priede (OL 2011 L 61 p. 2).

Ūkio subjektai, ketinantys vykdyti veiklą, susijusią su pirmos ir antros kategorijų prekursorių pateikimu į rinką, vykdyti importo, eksporto ar tarpininkavimo veiklą (išskyrus muitinės tarpininkus ir vežėjus, kurie verčiasi tik šia veikla) turi paskirti **atsakingą asmenį**.

Atsakingas asmuo atsako už prekybą į oficialų sąrašą įtrauktomis medžiagomis, užtikrina, kad ūkio subjekto vykdoma su prekursoriais susijusi veikla atitiktų teisės aktų reikalavimus, tvarko dokumentus, susijusius su prekursorių apyvarta (apskaita, pirkėjo deklaracijos ir kt.), pagal įgaliojamą atstovauja ūkio subjektui priimant sprendimus, susijusius su prekursoriais.

Ūkio subjektai, ketinantys pateikti į rinką trečios kategorijos prekursorius, nėra įpareigoti paskirti atsakingą asmenį, tačiau rekomenduojama paskirti **kontaktinį asmenį**.

Ūkio subjektai užtikrina, kad visi sandoriai, susiję su prekursorių pateikimu į rinką, importo, eksporto ar tarpininkavimo veiklos vykdymu (išskyrus muitinės tarpininkus ir vežėjus, kurie verčiasi tik šia veikla), būtų tinkamai dokumentuojami.

Ūkio subjektai privalo laikytis nustatytų prekursorių laikymo ir saugojimo sąlygų, kad apsaugotų komercines patalpas nuo neteisėto narkotinių ir psichotropinių medžiagų pirmtakų (prekursorių) paėmimo.

9.2.3. Įtartini sandoriai

Bendravimas tarp ūkio subjektų ir kompetentingų valstybės institucijų ir įstaigų yra pagrindinis veiksnys stabdant ir efektyviai kovojant su nusikaltimais darančiais asmenimis.

Prekyba prekursoriais nėra uždrausta, nes jie gali būti naudojami teisėtais tikslais. Siekiant užkirsti kelią medžiagoms, kuriomis teisėtai prekiaujama, patekti į nelegalią rinką, nustatyti konkretūs reguliavimo pagrindai. Šių pagrindų tikslas – stebėti prekybą prekursoriais ir nustatyti įtartinus sandorius. Pagrindinis stebėsenos objektas – ūkio subjektai (pvz., gamintojai, platintojai, tarpininkai, importuotojai ir eksportuotojai, didmenininkai ir mažmenininkai).

Nusikaltimus darantiems asmenims prekursorių lengviausia įsigyti iš chemijos pramonės ir farmacijos įmonių. Šios cheminės medžiagos gaminamos teisėtai, vykdoma teisėta jų prekyba ir naudojimas. Teisės aktai, reglamentuojantys veiklą, susijusią su prekursoriais, iš esmės yra pagrįsti ūkio subjektų, susijusių su šiomis medžiagomis ir naudojančių jas teisėtais tikslais, atsakomybe. Iš šių ūkio subjektų reikalaujama užkirsti kelią vagystėms, tikrinti savo pirkėjus, kiek įmanoma stengtis nustatyti įtartinus sandorius ir pranešti apie juos kompetentingoms valdžios institucijoms. Vadovaujantis šiais reguliavimo pagrindais, valdžios institucijos, taikydamos administracines procedūras ir patikras vietoje, užtikrina, kad įmonės, užsiimančios su prekursoriais susijusia veikla, tinkamai įgyvendina tam tikrus savo įsipareigojimus.

Ūkio subjektų vaidmuo yra esminis, kadangi jie yra ta grandis, kuri turi galimybę surinkti naudingą informaciją kovojant su neteisėtu narkotinių ir psichotropinių medžiagų disponavimu.

Ūkio subjektai nedelsdami, bet ne vėliau kaip **per 3 darbo dienas** privalo informuoti Policijos departamentą prie VRM ir (arba) Muitinės departamentą prie FM apie visus siūlomus sudaryti, sudaromus ar sudarytus įtartinus sandorius, jeigu įtariama, kad prekursoriai naudojami ar gali būti naudojami neteisėtoms narkotinėms ar psichotropinėms medžiagoms gaminti (Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2011 m. rugpjūčio 17 d. nutarimas Nr. 917 „Dėl Veiklos, susijusios su narkotinių ir psichotropinių medžiagų pirmtakais (prekursoriais), licencijavimo, vietos registravimo, importo ir eksporto leidimų išdavimo ir šios veiklos priežiūros ir kontrolės vykdymo taisyklių patvirtinimo“ (Žin., 2006, Nr. 29-985; 2011, Nr. 105-4926)).

Ūkio subjektų ir kompetentingų valdžios institucijų bendradarbiavimo vaidmuo ypač svarbus. Bendradarbiavimo, kuris pagrįstas nuolatiniu keitimusi informacija, tikslas – palengvinti įtartinų sandorių, įskaitant susijusius įtariamuosius, nustatymą. Šiam aukštam bendradarbiavimo lygiui pasiekti būtina didinti ūkio subjektų supratimą apie cheminių medžiagų patekimo iš legalios apyvartos į nelegalią pavojus ir teisinius stebėsenos reikalavimus. Toks savanoriškas bendradarbiavimas yra gyvybiškai svarbus, nes papildo teises priemones ir suteikia reikalingo lankstumo skubiai reaguoti į greitai besikeičiantį neteisėtų prekyautojų veikimo būdą.

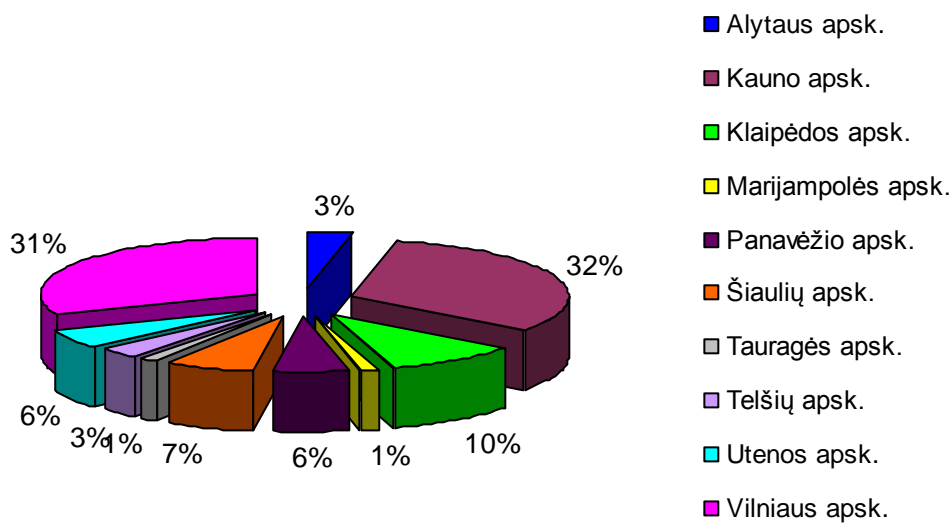
9.2.4. Teisėtos prekursorių apyvartos kontrolė Lietuvoje 2011 metais

Veiklos, susijusios su prekursoriais, ir jos kontrolės teisinius pagrindus nustato Lietuvos Respublikos narkotinių ir psichotropinių medžiagų pirmtakų (prekursorių) kontrolės įstatymas. Šio įstatymo nuostatos yra suderintos su Europos Sąjungos teisės aktais – Europos Parlamento ir Tarybos Reglamentai (EB) Nr. 273/2004, Nr. 111/2005, Nr. 1277/2005, Nr. 297/2009 ir Nr. 225/2011. Prekursorių sąrašai sudaromi

vadovaujantis Jungtinių Tautų 1988 m. konvencija „Dėl kovos su neteisėta narkotinių ir psichotropinių medžiagų apyvarta“. Juos sudaro Europos Komisija, todėl, skirtingai nuo kontroliuojamų narkotinių ir psichotropinių medžiagų sąrašų, kuriuos tvirtina kiekviena valstybė narė atskirai ir po to juos gali keisti, prekursorių sąrašų valstybės narės savarankiškai keisti negali. Lietuvoje teisėtos veiklos, susijusios su prekursoriais, kontrolę vykdo Departamentas.

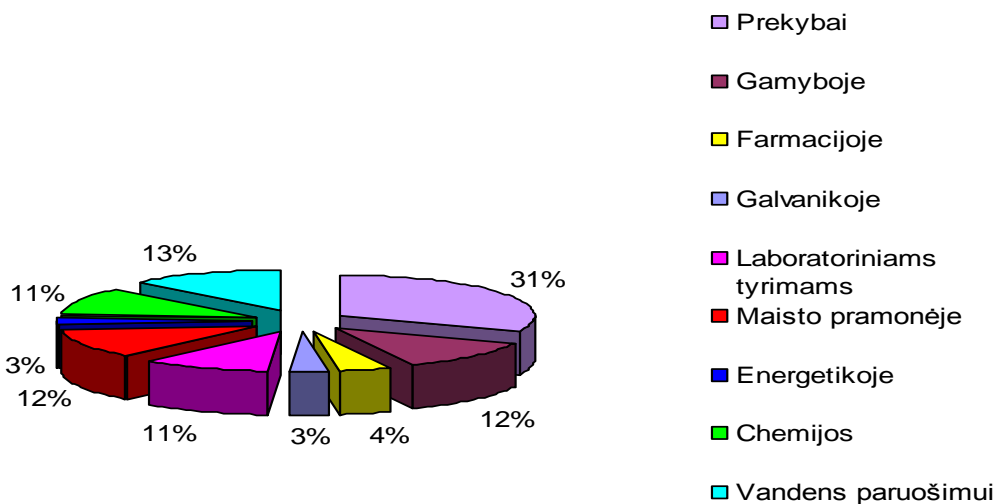
Lietuvoje yra daugiau kaip tūkstantis ūkio subjektų, kurie savo veikloje platina, gamina ir naudoja įvairias chemines medžiagas ir jų mišinius. Vadovaujantis Lietuvos Respublikos narkotinių ir psichotropinių medžiagų pirmtakų (prekursorių) kontrolės įstatymo 6 straipsnio 2 dalimi, Departamentas renka informaciją apie Lietuvos chemijos pramonės įmones ir/arba įmones, kurios savo veikloje naudoja chemines medžiagas ir jų mišinius, vykdo įvairią komercinę ir/ar gamybinę veiklą, susijusią su cheminėmis medžiagomis. 2012 m. apklausta 815 įmonių, naudojančių įvairias chemines medžiagas. Gautų duomenų analizė parodė, kad net 224 iš jų savo veikloje naudoja prekursorius, kuriems teisės aktuose numatyta tvarka turi būti taikomas specialus kontrolės mechanizmas. Prekursorių sunaudojami kiekiai atskirose įmonėse ir laboratorijose yra labai skirtingi, tai priklauso nuo ūkio subjektų veiklos pobūdžio, darbų apimtys ir yra vos nuo kelių gramų iki šimtų tonų. Ūkio subjektų, kurių veiklos profilis daugelį metų nekinta, veikloje sunaudojamų prekursorių kiekiai taip pat išlieka pastovūs arba pakinta labai nereikšmingai.

Lietuvos pramonė yra susitelkusi didžiausiuose Lietuvos miestuose. Duomenų analizė parodė, kad daugiausia ūkio subjektų, kurie savo veikloje naudoja prekursorius, yra Kauno (68 įmonės), Vilniaus (66 įmonė) ir Klaipėdos (21 įmonė) apskrityse (žr. 9.1 pav.).

9.1 pav. Ūkio subjektų, kurie savo veikloje naudoja prekursorius, pasiskirstymas pagal apskritis 2011 metais

Net 31 % įmonių prekursorius teikia rinkai. 13 % įmonių prekursorius naudoja vandeniui paruošti, po 12 % – maisto pramonėje ir gamyboje, 11 % – chemijos pramonėje ir laboratoriniams tyrimams įmonių žinybinėse laboratorijose bei mokslo įstaigų laboratorijose (žr. 9.2 pav.).

9.2 pav. Prekursorių naudojimas pagal ūkio subjektų veiklos pobūdį 2011 metais

Ūkio subjektai, kurie prekursorius tiekia į rinką ir platina, šias chemines medžiagas daugiausia importuoja arba įsiveža iš kitų šalių. 2011 metais į Lietuvą buvo įvežta ir / ar importuota **15 961 542,3 litrų sieros rūgšties, 1 046 550,5 litrų druskos rūgšties, 2 342 929,25 litrai acetono, 4 762,2 kg kalio permanganato** (žr. 9.2 lentelę).

9.2 lentelė. Lietuvos ūkio subjektų įvežtų / importuotų ir išvežtų / eksportuotų prekursorių kiekiai 2009 m., 2010 m. ir 2011 m.

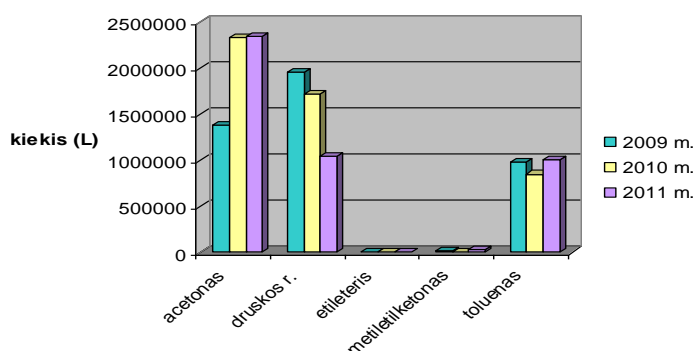
Narkotinių ir psichotropinių medžiagų pirmtakai (prekursoriai)	Importas ir/ar įvežimas iš Europos Sąjungos šalių					Eksportas ir/ar išvežimas į Europos Sąjungos šalis				
	Kiekis			Ma to vnt .	Šalis	Kiekis			Ma to vnt.	Šalis
	2009	2010	2011			2009	2010	2011		
Efedrinas (grynoji medžiaga)		0,04		g	Šveicarija					
Efedrinas (preparatų sudėtyje)	104	81	1 140	g	Austrija					
Ergometrinas										
Ergotaminas										
1-Fenil-2-propanonas (fenilacetonas)			0,0001827	L	Šveicarija					
Izofrolas										
Lizergo rūgštis										
3,4-Metilendioksifenil-2-propanonas										
N-acetilantranilo rūgštis	5			kg	Vokietija					
Norefedrinas										

Piperonalis										
Pseudoefedrinās (grynoji medžiaga)		0,5		g	Lenkija					
Pseudoefedrinās (preparatų sudėtyje)	209,021	136,316	102,646	kg	Latvija	0,019	4,341	18,611	kg	Latvija
	79,309	123,342	106,897	kg	Lenkija			26,461	kg	Estija
	23,681	8,02	7,244	kg	Belgija					
	61,722	84,682	59,85	kg	Prancūzija					
	74,81	46,292	73,243	kg	Slovėnija					
	3,72	1,399		kg	Čekija					
	0,301			kg	Slovakija					
	2,204			kg	Suomija					
	195,979			kg	JAV					
		3,318	100,589	kg	Šveicarija					
Safrolas										
Acto rūgštis anhidridas	6	7	9	L	Čekija			2	L	Latvija
	10	22	12,25	L	Vokietija					
		3		L	Lenkija					
Antranilo rūgštis			5	kg	Vokietija					
Fenilacto rūgštis			0,625	kg	Prancūzija			0,625	kg	Latvija
Kalio permanganatas	6,65	3,5	5,35	kg	Vokietija	2 039	1 266,05	1 735,5	kg	Latvija
	250			kg	Rusija	2			kg	Suomija
	40			kg	Slovakija		295	320,26	kg	Estija
	4 717	8 216,44	3 807	kg	Lenkija					
	2 100	2410	615,35	kg	Čekija					
		1		kg	Belgija					
			12,5	kg	Olandija					
			200	kg	Latvija					
			120	kg	Kinija					
			2	kg	Airija					
Piperidinas			0,1	L	Vokietija					
Acetonas	932 304	1 971 909	1 864 522,25	L	Latvija	90 747	28 462	30 000	L	Lenkija
	450 609	354 961,2	327 769,5	L	Lenkija	210	33 310,3	37 084	L	Latvija
	1177			L	Suomija			86		Estija
	2078	2 564,525	147 690,9	L	Vokietija					
	60	140	70	L	Ispanija					
	884	1 423	2 118,6	L	Čekija					
		950	758	L	Slovakija					

Druskos rūgštis	24 020	0	0	L	Estija	73695 6	417 826,5	194 823,5	L	Latvija
	874 139	546 184,8	625 030	L	Lenkija	37	107	80	L	Estija
	50	283 389,6	165 673	L	Suomija		2,5	0	L	Italiija
	1 054 700	875 899,5	207 417	L	Ukraina		26 419,9	17 556		Suomija
	899	1 320,6	2 465	L	Vokietija					
	24	72	62	L	Ispanija					
	0	7 884	5 833	L	Austriija					
	0	7	0	L	Belgija					
	0	164	155	L	Čekija					
	0	6	0	L	Airija					
	0	0	2,5	L	Didžioji Britanija					
	0	0	39 913	L	Vengriija					
Etileteris (dietileteris)	1 104	848,5	1 503	L	Čekija	227	72	215	L	Latvija
	1 488	385	140,8	L	Lenkija		99,5	108,5	L	Estija
	391	536,25	817,5	L	Vokietija					
	12		10	L	Ispanija					
	1 026	1 359	2 586	L	Slovakija					
Metiletilketonas	4 699	2 981	3 379	L	Lenkija	61		40	L	Latvija
	8 440	3 893,7	3 688,7	L	Suomija	975		1192	L	Baltarusi ja
	29	35,5	16 806,005	L	Vokietija					
	260	141	400	L	Latvija					
		25	869,1	L	Estija					
			2	L	Čekija					
Sulfato rūgštis (sieros rūgštis)	16 916 451	1 893 791	15 409 232,6	L	Baltarusij a	65	86 986,3	39 010,5	L	Estija
	648 420	541 763,5	532 077,5	L	Lenkija	17 7114	127 320,02	164 385,9	L	Latvija
	4 530	22 675	14 444	L	Austriija		13 031,5	25 490	L	Suomija
	281	1 347	2 262,4	L	Vokietija		2,5		L	Italiija
	10	10	0	L	Airija					
		2 356,6	1824,4	L	Suomija					
		5		L	Belgija					
		13 759		L	Estija					
		687	962	L	Čekija					
			738,4	L	Latvija					
		1	L	Ispanija						
Toluenas	660	3 560	204 093	L	Čekija	176 991	80 279	54 738	L	Latvija

	982 668	540 542	339 039,7	L	Lenkija		27 567	27 429	L	Estija
	18	3 118,5	2 910,6	L	Suomija					
	163	167	460,61	L	Vokietija					
	50	302 425	464 369	L	Slovakija					

Įvertinus 2009 m., 2010 m. ir 2011 m. gautą informaciją nustatyta, kad 2011 m. labai sumažėjo druskos rūgšties įvežimas / importas lyginant su 2009 m. ir 2010 m. Metileetilketono, tolueno ir dietileterio įvežti / importuoti 2009–2011 metais kiekiai mažai pakito (žr. 9.3 pav.).

9.3 pav. 2009–2011 metais įvežti į Lietuvą trečiosios kategorijos prekursoriai

Įgyvendinant teisės aktuose numatytus reikalavimus su prekursoriais susijusiai veiklai, teisėtos prekursorių apyvartos stebėsenos rezultatai yra kaip pagrindas planuojant ir atliekant ūkio subjektų veiklos priežiūrą, nustatant rizikos kriterijus ir atliekant galimos rizikos analizę.

Atliekant veiklos priežiūrą ūkio subjekto veiklos vietoje yra teikiama metodinė ir mokomoji pagalba. Ūkio subjektai konsultuojami prekursorių teisinio reguliavimo klausimais, siekiant užtikrinti tinkamą teisės aktų reikalavimų aiškinimą ir laikymąsi bei imantis prevencinių veiksmų, galinčių užkirsti kelią kitiems galimiems teisės aktų pažeidimams. Atkreipiamas subjektų dėmesys į specialiuosius reikalavimus, keliamus minėtų cheminių medžiagų sandėliavimui, ženklinimui, apskaitai ir kitos dokumentacijos tvarkymui.

Įgyvendinant veiklos, susijusios su prekursorių apyvartos kontrole, reikalavimus, pasiekti neblogi rezultatai: didžioji dalis Lietuvoje įsisteigusių ūkio subjektų, kurių veikla susijusi su cheminių medžiagų apyvarta, yra supažindinti su šia veikla keliamais reikalavimais ir galima rizika. Ūkio subjektai, kaip to reikalauja atitinkami teisės aktai, turi reikalingus leidimus veiklai su prekursoriais, teikia būtiną informaciją kompetentingoms institucijoms apie prekursorių apyvartą įmonėse ir valstybinių įstaigų laboratorijose, yra baigę mokymo kursus pagal ES parengtą elektroninį mokymo modulį. Parengtas ir išleistas leidinys ūkio subjektams „Pagrindiniai reikalavimai veiklai su narkotinių ir psichotropinių medžiagų pirmtakais (prekursoriais)“, kurio elektroninė versija įdėta į NTAKD svetainę (<http://www.ntakd.lt/files/leidiniai/2012/Reikalavimai.pdf>).

9.2.5. Į oficialų sąrašą neįtrauktos cheminės medžiagos ir pre- prekursoriai

Paskutiniuoju metu didelį susirūpinimą kelia cheminės medžiagos, kurios nėra priskiriamos prekursoriams, t. y. neįtrauktos į oficialų prekursorių sąrašą (dažnai dar vadinamos pre- prekursoriais arba savanoriškos stebėsenos medžiagomis), bet kurios gali būti panaudotos prekursoriams, o vėliau ir narkotikams gaminti. Spartus mokslo ir chemijos pramonės vystymasis sudaro galimybes naujiems cheminių medžiagų ir jų mišinių gamybos būdams, kurie taikomi narkotikams gaminti, atsirasti. Europos Sąjungos valstybės narės pateikė informaciją apie chemines medžiagas, kurios nėra įtrauktos į narkotinių ir

psichotropinių medžiagų pirmtakų (prekursorių) sąrašus, tačiau nusikaltimus linę daryti asmenys pastaraisiais metais jas naudoja gamindami sintetinius amfetamino tipo narkotikus (P-2-P bisulfitas ir ortofenilacetoacetonitritas (APAAN)), ekstazį (3,4-MDP-2- P- glicidatas), 1,4 butandiolas (BDO), gama butirolaktonas (GBL)), tokiu būdu siekdami išvengti atsakomybės už neteisėtą veiklą.

Europos Komisijos Prekybos tam tikrų medžiagų, naudojamų neteisėtai narkotinėms ir psichotropinėms medžiagoms gaminti, stebėjimo komitologijos komiteto (toliau – Prekursorių komitetas) ataskaitoje nurodyta, kad teisėtoje apyvartoje šie pre-prekursoriai naudojami labai nedideliais kiekiais, o kai kurių tiesioginė naudojimo paskirtis nežinoma. Dažniausios pre- prekursorių kilmės šalys – Kinija, Indija, Pakistanas.

Lietuvoje siekiant nustatyti pre- prekursorių legalios apyvartos mastus (ūkio subjektų teisėtoje veikloje), 2011 metais surinkta informacija apie pre- prekursorius ir jos pagrindu atlikta analizė apie šių cheminių medžiagų naudojimą teisėtais tikslais. Stebimų cheminių medžiagų spektras pasirinktas vadovaujantis ES parengtomis gairėmis ir Jungtinių Tautų rekomendacijomis. Gautų duomenų apie savanoriškos stebėsenos medžiagas analizė parodė, kad didelį susirūpinimą daugelyje Europos Sąjungos valstybių narių keliančių cheminių medžiagų – P-2-P bisulfito, APAAN, 3,4-MDP-2- P- glicidato – 2011 metais į Lietuvos rinką nebuvo įvežta ir nebuvo naudota Lietuvos pramonėje. GBL įvežtas kiekis siekė tik 0,03 kg ir buvo panaudotas laboratoriniams tyrimams vienoje iš mokslinių įstaigų.

Informacija apie 2011 metų pre- prekursorių teisėtą apyvartą Lietuvoje pateikta 9.3 lentelėje. Teisėtiems tikslams į Lietuvos rinką minėtos medžiagos tiekiamos palyginti nedideliais kiekiais, išskyrus ledinę acto rūgštį, kuri plačiai naudojama maisto pramonėje, skruzdžių rūgštį, kuri naudojama odos ir tekstilės pramonėje, dažams ir kitoms apdirbimo priemonėms gaminti, ir karbamidą, teisėtais tikslais plačiai naudojamą kaip trąšą ir kitoms azoto trąšoms gaminti.

9.3 lentelė. 2011 m. Ūkio subjektų įvežti ir Lietuvos rinkoje išplatinti pre- prekursoriai

Pre- prekursorius	Įvežtas/ importuotas kiekis, kg	Šalis, iš kurios įvežti/importuoti pre- prekursoriai
Acetamidas	-	-
Acetonitrilas	2 171,02 kg	Čekija, Slovakija, Lenkija, Vokietija, Airija, Anglija
Alfa-fenilacetoacetonitrilas	-	-
Amonio formiatas	0,3 kg	Čekija
Anilinas	10,52 kg	Vokietija
Acto rūgštis (ledinė)	219 483,67 kg	Lenkija, Čekija, Latvija, Vokietija, Ukraina, Belgija, Suomija, Rusija.
Acetilchloridas	-	-
Benzaldehidas	159,5 kg	Lenkija, Prancūzija, Belgija
4-Metoksifenilacetonas	-	-
2,5- Dimetoksibenzaldehidas	-	-
4-Metoksibenzaldehidas (anyžių aldehidas)	0,15 kg	Vokietija
Benzilmetilketono bisulfitas	-	-
Benzilo chloridas	-	-
Benzilo cianidas	-	-
1,4-Butandiolas	-	-
Butirolaktonas	0,03 kg	Lenkija, Vokietija

Benzolas	521,76	Slovakija, Lenkija, Vokietija, Čekija
Etilfenilacetatas	0,1 kg	Vokietija
Formaldehidas	1 639,44 kg	Lenkija, Čekija, Slovakija, Vokietija
Formamidas	2 994,24 kg	Vokietija, Lenkija
α - fenilacetoacetonitrilas	-	-
<i>l</i> -fenilacetilkarbinolas	-	-
Hipofosforo rūgštis	0,025 kg	Vokietija
Hidroksilaminas	0,27	Vokietija
Indolas	1,3 kg	Prancūzija, Vokietija
Jodas	73,42 kg	Lenkija, Čekija, Vokietija
Karbamidas	24 631,85 kg	Čekija, Slovakija, Vokietija, Lenkija
Ličio aliuminio hidridas	0,22	Vokietija
Metilamino chloridas (dihidrochloridas)	-	-
Metilaminas (monometilaminas)	5,69 kg	Vokietija
N-metilformamidas	-	-
4-Metilefedrinas	-	-
4-Metilpropiofenonas	-	-
Metilfenilacetatas	-	-
Mangano dioksidas	0,25 kg	Lenkija, Vokietija
Metilizobutilketonas	528,55 kg	Lenkija, Vokietija
Nitroetanas	15,61	Vokietija, Belgija
Natrio borohidridas	1,4 kg	Vokietija
Natriociano borhidridas	0,01	Vokietija
Piperonilmetilketono glicidas	-	-
Propionil anhidridas	-	-
Propionil chloridas	-	-
Raudonasis fosforas	100,25 kg	Slovakija, Lenkija
Skruzdžių rūgštis	92 817,07 kg	Lenkija, Vokietija, Švedija
Tionilchloridas	21 kg	Čekija, Vokietija

<i>o</i> -toluidinas	-	-

9.2.6. Tarpinstitucinis ir tarptautinis bendradarbiavimas prekursorių kontrolės srityje: situacija ir perspektyvos

Narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės departamentas siekia įgyvendinti narkotinių ir psichotropinių medžiagų pirmtakų (prekursorių) kontrolės reikalavimus bei plėtoja kompetentingų valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų, asociacijų, bendruomenių ir verslo subjektų tarpusavio bendradarbiavimą ir veiklos koordinavimą, įgyvendinant narkotinių ir psichotropinių medžiagų pasiūlos mažinimo priemones. Tuo tikslu yra glaudžiai bendradarbiaujama su Policijos departamentu prie Vidaus reikalų ministerijos, Muitinės departamentu prie finansų ministerijos, Valstybine vaistų kontrolės tarnyba, Lietuvos policijos kriminalistinių tyrimų centru ir Aplinkos apsaugos agentūra, nustatant ir kartu sprendžiant kylančias problemas bei naujus šios veiklos srities aspektus, atliekant bendrus ūkio subjektų veiklos priežiūros patikrinimus, organizuojant seminarus ir mokymus.

Įgyvendinant pagrindinius prekursorių kontrolės reikalavimus labai svarbus yra tarptautinis bendradarbiavimas ir nuolatinis dalyvavimas Europos Komisijos organizuojamuose Prekursorių darbo grupės posėdžiuose, dalinimasis gerąja patirtimi per praktinius užsiėmimus, seminaruose ir apskritojo stalo diskusijose. Taip pat įeina dalyvavimas pažeidimų nustatymo pratybose vykdant konkrečias užduotis, ieškant ar stebint konkrečius prekursorius. Europos Sąjungos šalys pripažįsta, kad vykstant rinkos globalizacijai, vis sunkiau tampa valdyti cheminių medžiagų apyvartą, o kompetentingos institucijos, kontroliuojamos prekursorius ir siekdamos griežtesnio teisinio reguliavimo Europos Sąjungos mastu, susiduria su vis daugiau sunkumų.

Norint stebėti ar kontroliuoti cheminių medžiagų rinką reikalingas pakankamas informacijos kiekis. Informacijos rinkimas, apdorojimas, jos perdavimas suinteresuotoms institucijoms yra valstybės nacionalinio reguliavimo klausimas, kuris yra vienas iš pagrindinių aspektų įgyvendinant prekursorių kontrolės mechanizmą.

2013 m. pradės veikti nauja duomenų bazė, kuri teiks informaciją Europos Sąjungos mastu apie Europos Sąjungoje licencijuotus ir įregistravusius veiklos vietą ūkio subjektus. Šioje duomenų bazėje taip pat bus kaupiama informacija apie ūkio subjektų sandorius, sulaukytus ir konfiskuotus prekursorius. Duomenų bazėje bus pateiktos valstybių narių kasmetinės ataskaitos apie medžiagas, dažnai naudojamas neteisėtai narkotinėms ir psichotropinėms medžiagoms gaminti. Tikimasi, kad pasitelkiant šią duomenų bazę, bus galima atidžiau kontroliuoti ir stebėti prekursorių apyvartą Europos Bendrijos teritorijoje, įvertinti galimą riziką ir iš anksto numatyti prevencines priemones galimoms diversijoms išvengti.

ES valstybės narės susiduria su skirtingomis problemomis, susijusiomis su cheminėmis medžiagomis, kurios gali būti panaudotos neteisėtai narkotikų gamybai. Tai priklauso nuo tam tikrame regione paplitusių narkotinių ir psichotropinių medžiagų gamybos metodų, cheminių medžiagų prieinamumo ir pačių valstybių tam tikrų cheminių medžiagų ar jų mišinių narių teisinio reguliavimo nacionaliniu lygiu. Kiekviena valstybė narė gali siūlyti EK įtraukti susirūpinimą keliančias chemines medžiagas į kontroliuojamų medžiagų sąrašus ar siūlyti riboti jų prieinamumą kitais metodais, pateikiant motyvuotą projektą su detalai išdėstyta problema, siūlomais sprendimais ir galimais įgyvendinimo terminais. Taip pat valstybė narė pagal galimybes turi apskaičiuoti su atsiradusiu ribojimu susijusias ekonomines sąnaudas, įvertindama ir kitus teisės aktus, susijusius su cheminių medžiagų ir preparatų apyvartos reguliavimu, pvz.: REACH reglamentu, (angl. *Regulation, Evaluation and Authorization of Chemicals*), CLP reglamentu (angl. *Classification, Labeling and Packing*), kurie didžia dalimi susiję su aplinkosauga ir visuomenės sveikata, tačiau tarp minėtų reglamentų ir prekursorių teisinio reguliavimo negali būti prieštaravimų.

Paskutiniais metais pre- prekursoriai kelia didelį susirūpinimą. Europos Komisijos Prekursorių komiteto posėdžiuose siūlomos įvairios rinkos ribojimo priemonės minėtoms ir panašioms medžiagoms, keičiant prekursorių apibrėžimus jau galiojančiuose reglamentuose arba darant kitus teisės aktų taisymus.

Naujų cheminių medžiagų atsiradimas ir naujų gamybos technologijų naudojimas narkotikams gaminti – tai dažnas ir jau įprastas reiškinys. Riboti tam tikrų cheminių medžiagų, kurios plačiai naudojamos chemijos pramonėje, prekybą, nebūtų tinkama priemonė ar sprendimas kovai su nusikalstama veika. Cheminių medžiagų ribojimas ar uždraudimas būtų tik laikina priemonė, kadangi nusikalstamame pasaulyje rinkoje draudžiamos medžiagos greitai pakeičiamos naujomis, kurios nėra nekontroliuojamos.

Visgi siūlant ir svarstant prekursorių ar kitų cheminių medžiagų reguliavimo teisinės bazės pakeitimus ar papildymus, turėtų būti proporcingai įvertinta galima nauda ir ekonominės pasekmės pramonei, susijusiai su numatomu ribojimu.